

ÖNAL, Mehmet Naci, (2006), *Masallardaki Engeller Üzerine Bir Araştırma*, **Mitten Meddaha Halk Anlatıları Uluslar arası Sempozyum Bildirileri**, Gazi Üniversitesi THBMER Yayını, Ankara, s. 183-197.

MASALLARDAKİ ENGELLER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA
(A STUDY ON OBSTACLES IN TALES)

Mehmet Naci ÖNAL*

ÖZET

Dr. Ignaz Kunos tarafından Anadolu'dan derlenen ve Dr. Wilhelm RADLOFF tarafından Proben serisinin sekizinci cildinde yer alan eserdeki yirmi beş masal üzerinde "engeller" hakkında bir inceleme yapılmıştır.

Masalda geçen bütün kahramanların karşılaştıkları engeller üzerinde durulmuştur. Engellerin neler olduğu ve sıklık oranı belirlenmiştir. Masallardaki engellerin nasıl aşıldığı araştırılmıştır. Engellerin en çok hangi yöntemle aşıldığı incelenmiş, en çok kullanılan yöntemden en az kullanılan yönteme doğru bir metot uygulanmıştır.

Anlatıma dayalı sözlü kültürel mirasımız olan masalların, mektepsiz bir dönemde, eğitim-öğretim açısından işlevleri üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Masal, engel, sıklık oranı, kültürel miras

ABSTRACT

This study aims to demonstrate the "obstacles" found in the 25 tales collected by Dr. Ignaz Kunos in Anatolia, and published within the 8th volume of Proben series by Dr. Wilhelm Radloff.

In this study, the emphasis is on the obstacles that the heroes of these tales face. The nature of these obstacles and the frequency rates are determined. The ways of overcoming these obstacles are examined and classified from the most frequently used to the most seldom used.

These tales which are part of our cultural heritage performed important educational functions during an era without schools. These functions are also discussed in this study.

Key words: tale, obstacle, frequency rate, cultural heritage.

---

* Yard.Doç.Dr. Muğla Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

1-GİRİŞ

Anlatıma dayalı türler arasında yer alan masallar, bilindiği üzere evrensel motiflerle donanmıştır. Masalların bu yönü, yerelden dünya geneline uzanan geniş ve zengin bir evreni dinleyicilerin önüne seriverir.

Bu bildirinin amacı, masaların geniş yapısı içinden sadece birini ele alarak konuyu sınırlandırıp masal kahramanlarının önlerine çıkan engellerin neler olduğunu ve bu engellerin nasıl aşıldığını araştırmaktır.

Masal serüvenin akışı içinde, masallardaki engeller ve bu engellerin aşılması sonucu, masalı dikkatle dinleyenlerin günlük yaşamlarına veya bilinçaltlarına birtakım göndermelerde bulunulur. Masallar, iç yapılarındaki eğlendirici özelliklerinin yanı sıra, eğitici ve öğretici yönleri ile de dinleyicilerine yeni ufuklar kazandırır.

Masalların hem dış yapılarında, hem de iç yapılarında öğretim metotlarının kullanıldığı görülür. Masalarda doğrudan bir eğitim-öğretim yöntemi yerine, dolaylı bir eğitim-öğretim yöntemi kullanılır. Bu noktada masallardan çıkarılacak öğütler önem taşır. Çocuklar bile nasihat dinlemekten hoşlanmazlar. Nasihatler, çocuğun masallardan çıkardığı birtakım sonuçlarla gerçekleşir. Masaldan hissesini alan çocuk, öğüdünü çoğu kez farkında olmadan almış olur. Bu öğütler tahkiye usulüyle, sezdirilerek verilir.

Önce genel olarak masaldan çocukların öğrendikleri bilgiler üzerinde duralım:

1- Çocuklar, masal serüvenini büyük bir merakla dinlerlerken, kendisinin bile farkında olmadan öğrendikleri ilk şey, dinlemeyi öğrenmektir.

2- Masalarda iyiler ve kötüler olmak üzere masal kahramanları ikiye ayrılır. Dinleyici masalın akışı içinde yine farkında olmadan kendini iyilerin yanında bulur. Kendisinin de iyi olması gerektiği sezdirilir.

3- Masalların pek çoğunda iyiler, kötülerle sürekli mücadele ederler. Kötülerle mücadele etmek gerektiği masal dinleyicilerine telkin edilir.

4- Masalarda birtakım olağanüstü varlıklar yer alır. Dev, canavar, peri, cadı vb. soyut varlıklar, dinleyici için hayalîdir. Hayal dünyasının varlıkları ile hayalî olaylar, çocukların hayal kurma yeteneklerinin gelişmesine yol açar. Hayal kurmak, keşfetmenin ilk adımıdır.

5- Masal serüveni, her aşamada çocuk tarafından merakla izlenir. Bu merak yine fark ettirmeden merak etmeyi öğreten bir yöntemdir.

6- Masal her zaman mutlu bir sonla biter. Masal kahramanları önlerine çıkan bütün engelleri, tüm zorluklara rağmen aşar ve kahraman amacına ulaşır. Çocuklar da yaşamları boyunca önlerine çıkacak bütün engelleri aşmalı ve mutlaka mutlu sona ulaşmalıdır. Bu öğretim sezdirilerek çocuklara verilir. Çocuk da kendi yaşamının kahramanı olarak, kendini masal kahramanı ile özdeşleştirir. Böylece kendi ayakları üzerinde durmaları gerektiği anlatılır. Çocuklara başlarına gelebilecek engellere karşı koyabilmeyi ve dirençlerini yitirmemeleri gerektiği öğretilir.

Masal kahramanlarının önlerine çıkan engelleri nasıl aşmaktadırlar? Öncelikle engeller nelerdir? Masallardaki iyiler karakterler ve kötü karakterler ne tür engellerle karşılaşılır? Bu karakterler engelleri hangi yöntemlerle aşarlar? Bu yöntemlerin sıklık oranları nelerdir? Engeller ve bu engellerin aşılması masal dinleyicilerine neleri öğretir?

İ. Kunoş'un derlemiş olduğu W. Radloff tarafından yayımlanan "Proben VIII" de yayımlanan yirmi beş masal üzerinde yaptığımız araştırmalardan hareketle (Radloff, 1998), masal kahramanının önlerine çıkan engellerin neler olduğu araştırılacak, kahramanların engeller karşısındaki tavırları üzerinde durulacaktır.

Masalların gerçeğin şartlarından bağımsız fantastik bir anlatım olduğu tezi bilim adamlarınca kabul görmez. Pek çok masal: a) Gerçekçi başlar, b) Fantastik gelişir, c) İdealistçe biter (Buch, 13). Doğum, evlenme, ölüm, ayrılık, başarı gibi hayatın içinde unsurlar, masallarda da karşımıza çıkar (Oruç, 227). W. Buch fantastiğin ters yüz edilmiş bir dünya olduğu halde bile gerçeklerle sıkı sıkıya bağlı olduğunu öne sürer. Ters yüz edilmiş bir dünya, ancak gerçek dünyanın bilinmesiyle anlaşılır. Çocuklar ters yüz edilmiş olayları görebilmekte ve bu yetenekten zevk almaktadırlar (Buch 12).

Max Lüthi'ye göre, masallardaki fizik ve fizikötesi dünya, yani görülen ve görülemeyen dünya veya gerçekle gerçeküstü dünya birbirinden çok farklı değildir. Bunlar birbirlerinden ayrılmazlar. Masal dünyasındaki gerçeküstü varlıklarla karşılaşan kahraman, o varlıkları kendi dünyasına aitmiş gibi karşılar. Masal dünyasında gerçek varlıklar ile metafizik dünyanın varlıkları içi içedir. Gerçek dünya ile gerçeküstü dünya birbirleriyle kaynaşır ve böylece tek boyutlu bir masal evreni oluşur (Oruç, 222).

Bu araştırmada, masallarda birini, ikinci ve üçüncü dereceden kahramanların tüm davranışları göz önüne alınmıştır. Anlatıcı ve dinleyici masalı bir bütün içinde algıladığı için, bu engellerin tamamı dikkate alınmıştır. Engeller kendi içinde iç engeller

ve dış engeller olarak ayrılır. Masalarda, korku, utanma, hırs, tembellik, körlük gibi iç engellerin yanı sıra, çaresizlik, entrika, ayrılık, ölüm, dev gibi dış engeller görülür.

II- MASALLARDAKİ ENGELLER NELERDİR

SIRA NO:	ENGEL ADLARI:	MASAL NUMARALARI:	TOPLAM VE YÜZDE
1.	Çaresizlik	3.m, 3.m, 4.m, 4.m, 4.m, 5.m, 6.m, 6.m, 8.m, 8.m, 8.m, 8.m, 9.m, 11.m, 12.m, 12.m, 12.m, 12.m	18 kez (% 22)
2.	Entrika	1.m, 1.m, 1.m, 1.m, 1.m, 1.m, 2.m, 3.m, 4.m, 10.m, 15.m, 15.m, 25.m, 17.m, 21.m, 21.m, 21.m	17 kez (%20)
3.	Korku	2.m, 2.m, 3.m, 3.m, 4.m, 5.m, 6.m, 6.m, 6.m, 6.m, 6.m, 8.m, 14.m, 19.m, 24.m	15 kez (% 18)
4.	Ölüm	5.m, 5.m, 5.m, 6.m, 6.m, 8.m, 8.m, 8.m, 8.m, 9.m, 9.m	11 kez (%13,5)
5.	Ayrılık	4.m, 7.m, 18.m, 25.m, 25.m, 25.m	6 kez (% 7.3)
6.	Kaçış	8.m, 8.m, 8.m, 19.m	4 kez (% 4.9)
7.	Utangaçlık- utanma	2.m, 3.m, 3.m, 3.m	4 kez
8.	Kötü kişiler	15.m, 18.m, 25.m, 23.m	4 kez
9.	Çocuksuzluk	5. m, 8.m, 19.m	3 kez (%3.6)
10.	Fakirlik	17.m, 24.m, 24.m	3 kez
11.	Kaybolma	13.m, 13.m, 16.m	3 kez
12.	Evsizlik	8.m, 8.m, 8.m	3 kez
13.	Dedikodu	10.m, 24.m	2 kez (% 2.4)
14.	Dünya yüzüne çıkamama	23.m, 23.m	2 kez
15.	Evlenme- Evlendirilme	8.m, 22.m	2 kez
16.	Kayıp nesne	16.m, 24.m	2 kez
17.	Körlük	1.m, 18.m	2 kez
18.	Masal Kahramanı	11.m, 18.m	2 kez

19.	Susuzluk	1.m, 1.m	2 kez
20.	Anlaşmazlık	14.m	1 kez (% 1.2)
21.	Bir araya toplayamama	7.m	1 kez
22.	Çocuğun köpeğe dönüşümü	4.m	1 kez
23.	Dev	23.m	1 kez
24.	Aranan nesne	21.m	1 kez
25.	Eziyet	21.m	1 kez
26.	Haksızlık	12.m	1 kez
27.	Hapsolme	23.m	1 kez
28.	Hastalık	25.m	1 kez
29.	İftira	15.m	1 kez
30.	İhanet	2.m	1 kez
31.	Kızgınlık	6.m	1 kez
32.	Hırs	8.m	1 kez
33.	Sır	13.m	1 kez
34.	Tembellik	20.m	1 kez
35.	Yol kesme	14.m	1 kez
36.	Yapışık olma	7.m	1 kez
37.	Zorbalık	15.m	1 kez
		TOPLAM:	123(% 100)

Birden fazla karşımıza çıkan engelleri incelediğimizde, en çok karşılaştığımız engeller sırasıyla şöyledir:

1-Çaresizlik:

Çaresizlikle 25 masalda 18 kez karşılaşılır. Çaresizlik, günlük yaşamımızın en büyük engellerden biridir. Çaresizlik karşısında masal kahramanları neler yapmışlar ve bu engelleri nasıl aşmışlardır? Bu engellerden çocuğun dünyasında çıkarabileceği dersler bulunmaktadır. Çaresizlik herkesin başına gelebilecek olağan bir durumdur. Çaresizlik aşılabılır bir engeldir. Nitekim masal kahramanları, kimi zaman uzaklaşarak, kimi zaman aklını kullanarak, kimi zaman öğütlerle veya diğer yöntemlerle çaresizlik engelini aşarlar. Öldürerek aşılın engeller ilk bakışta çocuğun dünyasına ters gelen

unsurlar olsa bile, çok eski devirlerden gelen pratik bir sonuçtur, üstelik yaşamın tamamıyla dışında bir unsur da değildir.

Çaresizlik genellikle dış unsurlardan kaynaklanan bir engeldir. Dış engellerin aşılması kahramanın kendini gerçekleştirmesi ile sonuçlanır. Çaresizlik sürekli değildir. Çaresizlik, masal kahramanının veya gerçek dünyanın kahramanının karşılaşılabileceği en yoğun engelden biridir. Masalarda çaresizliğin mutlaka aşılması gereken bir engel olduğu tembih edilir.

2- Entrika:

Entrika ile toplam 17 kez karşılaşılır. Bu engel kötü karakterler için bir engeldir. Masal dünyasında genellikle kötüler, kendi hilelerinin, yanlışlarının açığa çıkmasını istemezler. İyi karakteri temsil eden kahraman ise, bu gerçekleri ortaya çıkarmak için mücadele eder. Kötülerse bunların açığa çıkmasından korkarlar. Yalan ve gerçek karşıtlığında iyilerin ve kötülerin eylemleri öğrenilirken olayların akışında gerilim oluşur. Gizlenen gerçeklerin açığa çıkarılması, entrikalarla baş edilmesi masal kahramanının aşması gereken engellerdir.

Hayatın içindeki "gerçeklik" masal dünyasında da görülür. Masal kahramanları da hileyle, yalan dolanla karşı karşıya kalabilirler. Bu engelleri aşmak için çeşitli yöntemler uygularlar. Kandırılmanın ve entrikaların son derece insanî bir yanı da vardır. Çocuk hayatla mücadelede bu türden işlerle karşılaşacaktır. Masalarda kandırılmanın, aşağılanmışlık duygusuna kapılmadan, herkesin başına gelebilecek ve baş edilmesi gereken sahte bir davranış olduğu öğretilir.

3- Korku:

Korku engeli ile 15 kez karşılaşılır. Korku son derece olağan bir duygudur. Korku masal kahramanlarının da doğasında vardır. O halde korku korkulacak bir şey değildir. Masal kahramanları, karşılaştıkları korkuları bir şekilde aşarlar. Gerçek dünyamızda da korku, insanlar için büyük bir engeldir. Bu engeller kimi zaman sabırla, kimi zaman uzaklaşarak, kimi zaman akli kullanarak veya diğer yöntemlerle aşılar. Korkunun var olması ve korkuyu yenmek gerektiği, en önemli öğretilerdendir. Çocuklara bu duyguyu yenmek gerektiği ve böylece hedefe ulaşılabilen öğütlenir.

4- Ölüm:

Ölüm engeli ile 11 kez karşılaşılır. İnsanın en büyük korkularından biri de ölümdür. Ölüm veya öldürülme uzaklaşarak, öldürerek, aklını kullanarak veya diğer

yöntemlerle aşılr. Yaşamın devam etmesi için masal kahramanı, bu engeli aşmalı ve mutlu sona ulaşmalıdır. Bu yüzden böylesine hayatî bir engel aşılması gereken, mücadele edilmesi gereken bir amaç olarak sezdirilir. Yaşam kutsaldır ve her ne sebeple olursa olsun kötülerle mücadelede ederek hayatta kalınması gerektiği öğretilir.

5- Ayrılık:

Ayrılık engeli ile 6 kez karşılaşılır. Dış engellerden biri olarak ayrılık kavuşmayı gerekli kılar. Kavuşmak için de hareket ve arayış elzemdir. Bu arayış farklı masalarda çeşitli yöntemlerle gelişir. Arayış sürdürülmelidir. Bu durumda dinleyiciye bir kez daha mesaj gönderilir: Mücadeleden vazgeçme.

6- Kaçış:

Kaçış engeli ile 4 kez karşılaşılır. Masal kahramanları destan kahramanı değildir. Destanlarla masalların kimi zaman benzer motifleri olsalar bile, masalarda insanlar kaçabilir. Hele bu kahramanlar kadın veya çocuk ise, kötülüklerden kaçarak kurtulmayı dener. Kötüden ve kötülüklerden kaçış bir yöntem olarak çocuklara sunulur. Güçlünün karşısında kaçış veya uzaklaşma ertelenen bir çözümdür.

7- Utangaçlık veya Utanma:

Utangaçlık veya utanma engeli ile 4 kez karşılaşılır. Utanma hayatın içinden insanî bir duygudur. Dinleyici insana dair her şeyi masalda bulur. Utangaçlık kişilerin iç engelidir. Kimi zaman utanmanın kişinin kendine bir engel oluşturduğu görülür. Utangaçlığı masalarda sıkılma, alışılmamış ortamda bulunma olarak da görebilmekteyiz. Masal kahramanlarından gerçek dünyaya bir mesaj gönderilir. İçinde bulunduğunuz yeni durumlara en kısa sürede uyum sağlayınız.

8- Kötü kişiler:

Kötü kişiler 4 kez engel olarak görülür. Masalarda kimi zaman, kötü kişilerin kendileri birer engel olarak kahramanın önüne çıkarlar. Bu kötü kişiler, padişah veya padişahın oğlu da olabilir. Kahraman, karşısında maddî gücü olan büyük engelleri de aşmak zorundadır. Masalarda imkânsız diye bir şey yoktur. Aşılmaz gibi görünen engellerin peşinde koşmak, masalın verdiği en büyük öğüttür. Atasözünde anlatıldığı gibi: “Olmaz olmaz deme, olmaz olmaz.” Masallar hayallerin peşinden koşmayı da salık verir.

9- Çocuksuzluk:

Çocuksuzluk engeli 3 kez karşılaşılr. Çocuksuzluk destanlarda ve halk hikâyelerinde de karşımıza çıkan bir motiftir. Yetişkin insanların soyunun devam etmemesi, hele bir de padişahın çocuğu olmaması, önemli bir engel veya eksiklik olarak görülür. Çocuğun olmaması soyun devamlı olmayacağı anlamına gelir. Bu sorunun çözümü, doğal yollarla olmaktan çok, olağanüstü özelliklere sahip olan kişilerce gerçekleştirilir. Neslin devamının önemi vurgulanırken, bazı kişilerin olağanüstü işleri anlatılır, gizemli dünyaların kapıları aralanır.

10- Fakirlik:

Fakirlik engeli ile 3 kez karşılaşılr. Masalarda fakirlik çalışılarak aşılmaz. Masal kahramanları, ya olağanüstülük gösteren dervişler yardımıyla, ya da peri sayesinde fakirlikten kurtulurlar. Fakir olmak birtakım amaçlara ulaşmak için bir engeldir. Bu engel aşılmalıdır. Üstelik en kısa sürede aşılmalıdır. Hazine bulmak gibi, miras kalması gibi gerçekçi oluşumlar yanında, masal dünyasının olağanüstü varlıkları, bu tür engellerin aşılmasına yardımcı olur. Gerçek dünyada bu türden olağanüstülüklerle Hızır yardımıyla hâlâ inanılır.

11- Kaybolma:

Kaybolma engeli ile 3 kez karşılaşılr. Gerçek yaşamdaki kaybolma ile olağanüstü dünyalardaki kaybolma birbirinden farklı değildir. Kaybolma son derece olağan bir engeldir. Masal dünyasında bu engeller kimi zaman olağanüstülüklerle, kimi zaman olağan işlerle aşılr. Kıskançlık, hırs ve diğer insanî haller kaybolmada rol oynar.

12- Evsizlik:

Evsizlik engeli ile 3 kez karşılaşılr. Gerçek yaşamda da evsiz olmak zor bir durumdur. Masal dünyasında evsiz olmanın aşılması olağanüstü şekilde gerçekleşir. Gerçek dünyada kimi zaman olamayacak işler sonucunda bu tür engeller çok nadir de olsa karşımıza çıkabilir. Sonuçta umutsuzluk ve karamsarlık yoktur. Her engel bir şekilde aşılabılır mesajı verilir.

III- MASALLARDAKİ ENGELLER NASIL AŞILIR

Masallardaki engeller: Sabır (S):16.kez, uzaklaşma (U):15 kez, araçlar yardımıyla (AY): 15 kez, akli kullanarak (AK): 11 kez, öldürmeye teşebbüs (ÖT): 11 kez, öğütle (Ö): 10 kez, öldürerek (ÖL): 8 kez, şiddet kullanarak (ŞK): 6 kez, yalan söyleyerek (Y): 6 kez, sihirle (Sİ): 6 kez, hileyle (Hİ): 5 kez, anlaşarak (A): 4 kez, ders

vererek (DV): 4 kez, fedakârlıkla (F): 4 kez, tehditle (T): 2 kez, tesadüfle (TE):2 kez aşılır.

SIRA NO:	MASAL NO:	ENGEL ADI:	ENGELİN NASIL AŞILDIĞI:	KISALTMA VE YÜZDE
1.	1.Masal (m)	Entrika	Olacakların bilinmesine rağmen sabretme	Sabır (S) (% 20)
2.	1.m	Entrika	Olacakların bilinmesine rağmen sabretme	S
3.	1.m	Entrika	Olacakların bilinmesine rağmen sabretme	S
4.	2.m	Korku	Korkuya rağmen sabretme	S
5.	2.m	İhanet	Kötü bir duruma düşülmesine rağmen sabretme	S
6.	4.m	Çocuğun köpeğe dönüşümü	Dönüşümün sabrederek aşılması	S
7.	8.m	Evlenmeme	Kızların evlenememeyi sabırla aşmaları	S
8.	8.m	Korku	Ormandan geçerken yaşanan korkunun sabırla aşılması	S
9.	12.m	Çaresizlik	Yapılan kötülöklere sabretme	S
10.	12.m	Çaresizlik	Yapılan kötülöklere sabretme	S
11.	12.m	Çaresizlik	Yapılan kötülöklere sabretme	S
12.	12.m	Kaçırılma	Yapılan kötülöklere sabretme	S
13.	12.m	Kaçırılma	Yapılan kötülöklere sabretme	S
14.	16.m	Kaybetme	Başa geleni kabullenme	S
15.	24.m	Kayıp nesne	Başa geleni kabullenme	S
16.	1.m	Körlük	Bekleyip satın alarak aşma	S
17.	2.m	Korku	Gelecek korkusu yüzünden	Uzaklaşma (U) (% 18,7)
18.	3.m	Çaresizlik	Kardeşini ölümden kurtarmak için	U
19.	3.m	Çaresizlik	Sevdiğini bulmak için	U
20.	5.m	Korku	Bedenen zarar görmemek için	U
21.	5.m.	Çaresizlik	Öğrenmek için	U
22.	6.m	Kızgınlık	Karisına kızınca	U
23.	8.m	Çaresizlik	Sırrın açıklanması sonucu	U
24.	9.m	Ölüm	Öldürölmek için	U

25.	11.m	Çaresizlik	Her şeyini kaybedince	U
26.	12.m	Çaresizlik	Kötülükten korunmak için	U
27.	21.m	Entrika	Amacına ulaşmak için	U
28.	22.m	Evlendirilme	İstemediği ile evlenmemek için	U
29.	22.m	İftira	Suçlamadan uzak kalmak için	U
30.	24.m	Korku	Tehlikeden korunmak için	U
31.	25.m	Ayrılık	Kötüden zarar görmemek için	U
32.	5.m	Çocuksuzluk	Derviş	Araçlar Yardımı (AY) (% 18,7)
33.	8.m	Çocuksuzluk	Derviş	AY
4.	13.m	Sır	Cadı	AY
35.	13.m	Kaybolma	Keloğlan	AY
36.	14.m	Anlaşmazlık	Kadın	AY
37.	17.m	Fakirlik	Üç derviş	AY
38.	18.m	Körlük	Derviş	AY
39.	21.m	Eziyet	Kız	AY
40.	21.m	Ayrılık	Dev	AY
41.	23.m	Dünya yüzüne çıkmak	Padişah	AY
42.	23.m	Hapsolme	Kız	AY
43.	23.m	Dünya yüzüne çıkamama	Zümrüt Anka Kuşu	AY
44.	24.m	Fakirlik	Derviş	AY
45.	24.m	Fakirlik	Peri kızı	AY
46.	25.m	Hastalık	Hekim	AY
47.	6.m	Korku	Devleri aldatarak akli kullanma (AK)	Akli Kullanma (AK) (%13,7)
48.	6.m	Korku	Devleri aldatarak	AK
49.	6.m	Korku	Devleri aldatarak	AK
50.	6.m	Korku	Devleri aldatarak	AK
51.	15.m	Entrika	Aldatılmaya karşı aldatarak	AK
52.	15.m	İftira	Kılık değiştirip ispat yoluyla	AK

53.	15.m	Zorbalık	Aldatarak akli kullanma	AK
54.	21.m	Entrika	Kahramanın kimliğini belli etmemesi ile	AK
55.	21.m	Entrika	Kahramanın kimliğini belli etmemesi ile	AK
56.	25.m	Ayrılık	Kötülere karşı hile yapması	AK
57.	25.m	Kötü kişiler	Kötülere karşı hile yapması	AK
58.	1.m	Entrika	Bu engel kötüler içindir.	Kahramanı öldürmeye teşebbüs (ÖT) (% 13,7)
59.	3.m	Korku	Korkuyu kötüler duyar. Kahramanı öldürmeye teşebbüs etme	ÖT
60.	3.m	Korku	Kahramanı öldürmeye teşebbüs etme	ÖT
61.	3.m	Entrika	Şiş sokarak kahramanı öldürmeye çalışma	ÖT
62.	4.m	Korku	Kötülerin öldürmeye yeltenmesi	ÖT
63.	6.m	Çaresizlik	Kötülerin çaresiz olması	ÖT
64.	6.m	Çaresizlik	Kötülerin çaresiz olması	ÖT
65.	8.m	Kaçış	Kaçışı önlemek için öldürmeye teşebbüs etme	ÖT
66.	8.m	Kaçış	Kaçışı önlemek için öldürmeye teşebbüs etme	ÖT
67.	8.m	Kaçış	Kaçışı önlemek için öldürmeye teşebbüs etme	ÖT
68.	25.m	Entrika	Kahraman yanlış bilgi sonucu öldürmeye teşebbüs etmesi	ÖT
69.	5.m	Ölüm	Anne öğüdünü dinleyerek ölümden kurtulma	Öğüt (Ö) (%12,5)
70.	5.m	Ölüm	Anne öğünü sonucu aşma	Ö
71.	5.m	Ölüm	Anne öğüdü sonucu aşma	Ö
72.	8.m	Çaresizlik	Koca öğüdü sonucu aşma	Ö
73.	8.m	Çaresizlik	Koca öğüdü sonucu aşma	Ö
74.	8.m	Çaresizlik	Koca öğüdü sonucu aşma	Ö
75.	9.m	Ölüm	Kızın öğüdü sonucu aşma	Ö
76.	14.m	Korku	Haramilerin öğüdü ile aşma	Ö
77.	16.m	Kaybolma	Dev karısının öğüdüyle aşma	Ö
78.	19.m	Çocuksuzluk	Hekim ve hocalar öğüdüyle aşma	Ö

79.	1.m.	Entrika	Kötüleri öldürülerek cezalandırma	(Öldürerek) (ÖL) (% 10)
80.	2.m	Entrika	Kötülerin öldürülmesi	ÖL
81.	4.m	Entrika	Kötülerin öldürülmesi	ÖL
82.	8.m	Ölüm	Şah karısının ölüm engelini gelinini öldürerek aşması	ÖL
83.	15.m	İhanet	Kötülerin çocukları öldürmesi	ÖL
84.	18.m	Kötü kişiler	Kötülerin öldürülmesi	ÖL
85.	23.m	Dev	Kötünün öldürülmesi	ÖL
86.	23.m	Kötü kişiler	Kötünün öldürülmesi	ÖL
87.	4.m	Ayrılık	Döverek	Şiddet Kullanarak (ŞK) (% 7,5)
88.	8.m	Hırs	Dilini ısırarak	ŞK
89.	10.m	Entrika	Döverek	ŞK
90.	14.m	Yol kesme	Vurup, dövme ve itme	ŞK
91.	20.m	Tembellik	Döverek	ŞK
92.	25.m	Ayrılık	Döverek	ŞK
93.	1.m	Entrika	Kötü yalan söylemesi	Yalan öyleye- rek(Y)(%7,5)
94.	3.m	Utangaçlık	Kahramanın utandığı için yalan söylemesi	Y
95.	3.m	Utangaçlık	Kahramanın utandığı için yalan söylemesi	Y
96.	3.m	Utangaçlık	Kahramanın utandığı için yalan söylemesi	Y
97.	9.m	Çaresizlik	2. dereceden kahramanın ölüm korkusuyla yalan söylemesi	Y
98.	15.m	Entrika	Kötü kişinin yalan söylemesi	Y
99.	2.m	Unutma	Sihirli nesne sayesinde	Sihirle (Sİ) (% 7,5)
100.	7.m	Bir araya toplayamama	Sihirli yılan yardımı ile	Sİ
101.	7.m	Ayrılık	Yapıştırma yoluyla	Sİ
102.	8.m	Ölüm	Dönüşerek değiştirerek sihir yapma	Sİ
103.	8.m	Ölüm	Dönüşerek değiştirerek sihir yapma	Sİ
104.	8.m	Ölüm	Dönüşerek değiştirerek sihir yapma	Sİ
105.	4.m	Çaresizlik	Çocuk yerine köpek konması	Hileyle (H) (%6,2)

106.	4.m	Çaresizlik	Kötü tipin hile yapması	H
107.	11.m	Masal kahramanı	Kötü tipin hile yapması	H
108.	18.m	Ayrılık	Kötü tipin hile yapması	H
109.	18.m	Masal kahramanı	Kötü tipin hile yapması	H
110.	7.m	Yapışık olmak	Gelini vermek şartıyla anlaşma yapılması	Anlaşma (A) (% 5)
111.	8.m	Evsizlik	Nesne karşılığı anlaşma	A
112.	8.m	Evsizlik	Nesne karşılığı anlaşma	A
113.	8.m	Evsizlik	Nesne karşılığı anlaşma	A
114.	6.m	Korku	Karısının yalnız bırakarak ders vermesi	Ders Vererek (DV) (% 5)
115.	12.m	Haksızlık	Çocuğun ders vermesi	DV
116.	17.m	Entrika	Kızdan ders alması	DV
117.	19.m	Kaçış	Sultanın ders vermesi	DV
118.	1.m	Susuzluk	Gözlerin verilerek fedakârlık yapılması	Fedakârlık (F) (% 5)
119.	1.m	Susuzluk	Gözlerini vererek fedakârlık	F
120.	10.m	Dedikodu	Altın vererek fedakârlık	F
121.	24.m	Dedikodu	Altın vererek fedakârlık	F
122.	13.m	Kaybolma	Cadının tehdit edilmesi	Tehdit (T) (% 2,5)
123.	19.m	Korku	Babanın tehdit edilmesi	T
124.	6.m	Ölüm	Kahramanın öldürüleceğini tesadüfen duyması	Tesadüf (TE) (% 2,5)
125.	6.m	Ölüm	Tesadüfen duyma	TE

25 masalda masal kahramanları önlerine çıkan engelleri sırasıyla şu yöntemleri kullanarak aşarlar:

1- Sabır:

Sabırla masal engelleri 16 kez aşılr. Masal kahramanları, önleri çıkan engelleri en çok sabır göstererek aşarlar. Ezilen, aldatılan, ihanete uğrayan, çaresiz kalan, kaçırılan vb. olaylarla karşılaşan masalın birinci dereceden kahramanları sabırla önlerindeki engelleri aşmayı başarırlar. Engellerin sabırla aşılması, çocuklara sabırlı olmayı öğütler. Onların başlarına gelecek benzer olumsuzluklar karşısında sabırlı, ölçülü, mutedil davranmalarının doğru bir davranış olacağı öğretilir. Sabrın sonu

selamettir ata sözü, gerçek dünyanın da, masal dünyasının da aynı boyutta olduğunu gösterir.

2- Uzaklaşarak:

Uzaklaşarak aşılan engel sayısı 15'tir. Masal kahramanları çeşitli engelleri buldukları ortamlardan bir süre için uzaklaşarak aşarlar. Çaresizlik, korku, ölüm, iftira gibi engeller uzaklaşılarak aşılır. Kahramanların kimi zarar görmemek için, kimi sırrı açığa çıkmaması için, kimi her şeyini kaybettiği için yollara düşer. Uzaklaşma yöntemi masalarda engelleri aşmak için bir başka yol olarak görülür. Gücsüzün güçlünün karşısındaki tavrı, geçici bir çözümdür. Sonraki aşamalarda güçsüz olan uzaklaşıp sabır göstererek muradına erişir.

3- Aracılar Yardımıyla:

Aracılar yardımıyla 15 kez engel aşılar. Masal kahramanları en çok bir dervişin yardımı sonucunda önlerine çıkan engelleri aşarlar. Başkalarından yardım almak, engel aşmada başkalarının gücünü kullanmak, amaca hizmet eden bir yöntemdir. Aracı yardımcılar kimi zaman gerçek dünyanın, kimi zaman hayal dünyasının kahramanları olabilirler. Hayalî kişi veya varlıkların engel aşmada yardımcı olmaları, hayal dünyasının varlıklarının her zaman kötü olmadığını gösterir.

4- Akıl kullanılarak:

Akıl kullanılarak 11 kez engel aşılar. Masal kahramanları, dev gibi olağanüstü varlıklara karşı da, günlük yaşamdan varlıklara karşı da aklını kullanarak önlerine çıkan engelleri aşarlar. Masal kahramanları aldatılmaya veya zorbalığa, kötülere ve onların hilelerine karşı, akıllarını kullanırlar ve amaçlarına ulaşırlar. Masalı dinleyen çocuk, kahramanın aklını kullanma yönteminden, kendi aklını kullanması gerektiği öğüdünü çıkarabilir. Masallar bir bakıma aklın ve hayallerin eğitilmesinde önemli roller üstlenirler.

5- Öldürmeye Teşebbüsle:

Öldürmeye Teşebbüsle 11 kez engel aşılar. Masalarda öldürmeye teşebbüsle engel aşanlar, büyük bir çoğunlukla kötü karakterlerdir. Kötüler gerçeklerin açığa çıkmaması için, korkularını yenmek için, kendilerince çaresiz kaldıklarında kaçmak için, öldürmeye teşebbüs ederek kendi engellerini aşmaya çalışırlar. Yirmi beş masaldan sadece birinde Masal kahramanı yanlış bilgi sonucu öldürmeye teşebbüs eder. Bunu dışında bu eylem, kötülerce uygulanmaya çalışılır. Bu teşebbüsler elbette başarılı olmaz.

Çocukların masallardan öğreneceği, gerçek yaşamda da kötülerin olabileceği, hayatın yalın gerçekliği içinde bu türden işlerle de karşılaşma ihtimalinin olduğudur. Önemli olan her ne pahasına olursa olsun hayatta kalmak ve yaşama dört elle sarılmaktır.

6- Öğütle:

Öğütle aşılın engeller 10 kez gerçekleşir. Buradaki engeller ölüm, çaresizlik, korku, kaybolma ve çocuksuzluk olarak karşımıza çıkar. Bu engellerin bazıları anne, koca, kız gibi aile içindeki yakınların öğütleriyle aşılr, bazıları aile dışından hekim veya hocaların, haramilerin, çok az da olağanüstü varlıkların öğütleriyle aşılr. Burada çocuklara başkalarının aklını kullanmanın akıllıca bir davranış olduğun, sezdirilerek öğretilir.

7- Öldürerek:

Öldürerek aşılın engeller 8 kez oluşur. Öldürme eylemi iyiler tarafından yapılır. Kötüler masalın sonunda öldürülürler. Bu kötü sona layık olanlar, onlarla mücadele eden iyilerin kesin başarılarıdır. Yapmış oldukları kötü işler sonunda, böyle bir sonu hak ettikleri dinleyiciler tarafında onanır. İyilerle kötülerin mücadelesini iyiler kazanmıştır. İyilerin amaçlarına ulaşmak için, kötülerle mücadele etmeleri gerektiği masalarda telkin edilir.

8- Şiddet Kullanarak:

Şiddet kullanarak 6 kez engeller aşılr. Şiddet kullanan masalarda birinci dereceden kahramanlardır. Şiddet kullanmak hayatın olumsuz gerçeklerinden biridir. Vurup döverek şiddet kullanılır. Amacına ulaşma adına kimi zaman masal kahramanları bu yöntemi kullanırlar. Mesela çalışkan kardeş tembel kardeşi yaptıklarında ötürü döver. Bu tür engel aşmaların oranı, genel engel aşmaların içinde fazla değildir.

9- Yalan Söyleyerek:

Yalan Söyleyerek 6 kez engel aşılr. Yalan söyleme yaşamın gerçeği içinde var olan bir davranıştır. Yanlış olan bu davranışı masal içinde kötüler sergiler. Kötüler gerçeklerin açığa çıkmaması için, kendilerince çaresiz kaldıklarında bu yola başvururlar. Sadece bir masalda, olumlu bir tip utandığı için, yalan söyler. Masalarda yalan söylemek gibi kötü işleri, kimlerin yaptığı sezdirilerek öğretilir.

10- Sihirle:

Sihirle 6 kez engel aşılr. Kahramanlar, masal dünyasına ait olağanüstülüğün en gizemli yanıyla da karşımıza çıkarlar. Kimi zaman sihirli nesne, kimi zaman bir

hayvanın yardımı, kimi zaman insanları birbirine bir tutkal gibi yapıştıran sihirlerle karşılaşılır. Ölümü aşmak, isteklerini elde etmek için, doğrudan veya dolaylı olarak sihirli güç kahramana yardımcı olur. Masal dünyasının bu olağanüstü yapısı, eğlendirici olmasının yanı sıra hayal gücü oluşumuna katkıda bulunur.

11-Hileyle:

Hileyle 5 kez engel aşılr. Hileyle engelleri aşmaya çalışan masaldaki kötü tiplerdir. Çeşitli sebeplerden ötürü kötüler dürüst davranmazlar. Masal kahramanları hileye karşı, hile yaparlar. Kötüler her türlü yalan dolanla olayların seyrini kendi lehlerine çevirmeye çalışırlar. Hile yapmanın, en azından dürüst davranmamanın doğru bir davranış olmadığı öğretilir. Çocuklar kendilerini masal kahramanıyla aynileştirdikleri için, iyilerle kötüler karşılaştırırlar. Mukayese yaparak doğruyu ve yanlış öğrenirler.

12- Anlaşarak:

Anlaşarak 4 kez engel aşılr. Masalarda kahramanlar muhataplarıyla kimi zaman anlaşma yoluna giderler. Sorunlar bu yöntemle aşılr. Masal dinleyicisi, pek çok engel aşma yolundan birini daha öğrenmiş olur.

13- Ders Vererek:

Ders vererek 4 kez engel aşılr. Kimi zaman masal kahramanları muhataplarına bir ders verme yolunu seçerler. Böylece yine akıllarını kullanmış olurlar. Ders verenler bir çocuk, bir kadın, bir sultan olabilir. Çocuklar ders verme yönteminden kendilerince dersler çıkarırlar.

14- Fedakârlıkla:

Fedakarlıkla 4 kez engel aşılr. Masal kahramanları bazen maddî, bazen manevî olarak fedakârlıkta bulunurlar. Bazı masalarda kahraman gözlerini verir. Bazı masalarda ise, altın vererek engeller aşılmaya çalışılır. Çocuklara, insanın en kıymetli varlığı olan gözlerini bir uğurda vermenin, sonra da sabırla masalın olağanüstülüğü içinde onları yeniden ele geçirmenin serüveni yaşatılır. Kahramanlar masalın sonunda gözlerine mutlaka kavuşurlar. Fedakârlığın dostluğun önemi ve sabrın sonunun selamet olduğu sezdirilir.

VI- SONUÇ

İncelediğimiz yirmi beş masalda çok sayıda engel ve bu engellerin hangi yöntemlerle aşıldığı görülmüştür. İki den fazla olan engel ve bu engellerin nasıl aşıldığı üzerine yorumlar yapılmıştır. İnsanın önüne de günlük yaşamda, olağan bir çok engellerin çıkabileceği gibi, kendisinin beklemediği veya gözünde gereğinden fazla büyüttüğü olağan dışı engeller de çıkabilir. Bütün bir yaşamda, engellerin var olmasının doğal olduğu anlatılır. Önemli olanın bu tür engelleri aşma gereğidir. Engeller ister sıradan, ister sıra dışı olsun, engelleri aşmak ve mutlu sona ulaşmak için, mutlaka bir uğraş ve çaba harcanması gerektiği vurgulanır. Masalın ve yaşamın içinde sonsuz engeller bulunmaktadır, gerek masal dünyasında gerek gerçek dünyada engellerin aşılmasında da sonsuz çözümler veya çareler bulunmaktadır. Amaca ulaşmak için, uygun olan yöntemlerin kullanılması gerektiği öğretilir.

KAYNAKLAR

Buch, Wilfried: "Masal ve Efsane Üzerine," **Milli Folklor**, S.13, 11.13.

Radloff, Wilhelm ve Ignaz Kúnos: (1998), **Proben Der Volkslitteratur der Türkischen Stämme VIII**, (Hzl. Saim Sakaoğlu, Metin Ergun), TDK Yay, Ankara.

Oruç, Şerif : "Avrupa Masallarının Üslup Özelliklerini İnceleyen Bir Masal Araştırmacısı: Max Lüthi," **Türk Kültürü**, S.444, 221-228.